

Луцюк М. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри східної культури і літератури
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ЖАНРУ ДАНЬМЕЙ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Мережева література Китаю – явище безпрецедентне у сучасному світовому медійному просторі [1]. Серед численних веб-романів значне місце належить романтичному фентезі, у тому числі в жанрі даньмей (耽美, «замилування красою»), який маніфестує романтичні стосунки між чоловічими персонажами і відзначається високою мірою естетизації цих стосунків. Авторами і цільовою аудиторією такої літературної продукції виступають переважно гетеросексуальні жінки, феномен, що є наразі предметом багатьох досліджень [2, 3, 4, 5], які констатують помітну кризу маскулітності, певну маргіналізацію чоловічого персонажу, який дедалі менше нагадує класичну міфологему чоловічого начала. Постіндустріальне суспільство пропонує плюральність гендерної ідентичності, все більше уникаючи бінарного мислення. Таке подолання гендерних стереотипів характерне як для елітарної, так і для масової культури, до якої належить даньмей.

Жанр даньмей виник у китайському літературному обширі порівняно недавно – з 90-х р. 20 ст. під впливом японського феномену Boys' Love (BL) – започаткованого у 70-ті рр., як і в цілому японської культури ACG (Animation, Comics, Games), яка сформувалась в середовищі жінок-художниць як спротив проти домінування чоловіків в індустрії манги, і демонструє альтернативні моделі гендерної ідентичності китайського соціуму. З тих часів культура даньмей стала глобальним феноменом з мільйонами фанатів [6]. Думка про те, що даньмей є цілковитим аналогом японського яой (やおい) або ж аніме з гомоеротичним змістом, навряд чи є коректною, оскільки наявні суттєві відмінності: у даньмей-романах немає чіткого розмежування гендерних ролей, кожен герой, у більшості випадків, тією чи іншою мірою є носієм як фемінних, так і маскулітних рольових рис, любовна лінія не є сюжетотвірною, відсутні стереотипні формули жіночого роману, як і заміна жіночих ролей чоловічими («жіноче питання» практично взагалі відсутнє, превалюють загальнолюдські проблеми).

Взаємостосунки чоловіків, як правило, пов'язані з певною героїзацією їхніх дій: подолання перешкод, боротьба з недругами реального чи потойбічного світу, шлях самотнього воїна чи досягнення містичних практик тощо. Також даньмей не є аналогом західного жанру слеш (slash), збазованого переважно на фанфіках, який акцентується на історії взаємин чоловічих персонажів [7].

З огляду на політичну ситуацію в Китаї, будь-яке зображення гомосексуальності є табуованим, і цифрові технології надають змогу забезпечити авторську анонімність і швидкість поширення квір-контенту. В умовах цензурованості з боку політичного режиму, авторки випрацьовують адаптаційні стратегії (зображальні, мовні) побудови сюжету, створюють певні правила гри фендому даньмей. Персонажі живуть і діють у фентезійному світі, паралельній реальності, яка співвідноситься з життєвими реаліями на рівні символів [8].

Жанр даньмей можна розглядати з літературознавчої точки зору, як такий, що має певні мовностильові доміанти, так і з культурологічної, як відбиття певної гендерної естетики відносно традиційної статевої ролі унормованості китайського соціуму. Гендер стає естетичним виміром, коли він сприймається як текст, що транслює певні філософські чи психологічні аспекти. Врешті, гармонійність тексту завжди залежить від того, наскільки послідовно і естетично цілісно в ньому збережена та чи інша стильова єдність. Художній бік даньмей-романів відповідає усім вимогам маскульту: важливим є сюжет, а не мовностильові експерименти, мова текстів досить проста, перевага надається розмовній лексиці. В тексті присутні архаїзми як алозії з класичними китайськими романами, оскільки чимало даньмей-сюжетів розгортаються у фентезійному позаісторичному світі, подібному до давнього (середньовічного) Китаю. У кращих зразках жанру важливу роль відіграє психологізм, оскільки мова йде про стосунки, часто досить складні, а то й трагічні, сповнені страждань і перешкод на шляху до щастя. Важливим є минуле героїв (часто травматичне), у якому заховані мотиви їхнього життєвого вибору.

Фентезійний сюжет даньмей-роману органічно поєднує в собі елементи традиційних жанрів китайської літератури, таких як уся (武俠), сянься (仙俠), історичного роману, детективу, фантастики, трилеру, які часто подаються у формі захопливої і втаємниченої історії. Уся традиційно змальовує відважних і шляхетних героїв (君子, цзюньци згідно з Конфуцієм), які майстерно володіють бойовими мистецтвами, даоськими практиками і є захисниками справедливості, сянься значною мірою базується на уся і є його магичною версією, сягає китайської міфології і фольклору.

У більшості випадків обидва герої представлені як фемінізовані, вродливі і витончені, але водночас вольові. Мужність і жіночність як психологічні прояви природи в таких текстах не є антиподами, скоріше мова йде про гендерну амбівалентність, уявну сексуальну ідентичність героїв, головне – динаміка сюжету, а не концентрація на інтимних стосунках героїв чи розлогі позасюжетні описи. Чуттєвий бік стосунків героїв транслюється не прямо, а розвивається поступово, ховаючись у численних деталях. Такі стосунки кваліфікують як броманс (bromance) – платонічний прояв міцної чоловічої дружби [9], ідеалізовані людські стосунки взагалі, що скоріше нагадує ситуацію міфу, чи, принаймні, героїчного епосу на кшталт месопотамського «Епосу про Гільгамеша» чи давньогрецької оповіді про Ахілла і Патрокла, акцент робиться на спорідненості душ.

Найбільш відомими серед поціновувачів жанру є письменники Priest, Жоубао Бучі Жоу, Хуай Шан, однак беззаперечним лідером популярності є Мосян Тунсю, веб-романи якої «Система «врятуй-себе-сам» для головного лиходія» (2014), «Магістр диявольського культу» (2015), «Благословення небожителів» (2017), перекладені багатьма мовами і суттєво сприяли глобалізації китайської поп-культури. В її творах епічні сюжети розгортаються у фентезійних світах, герої – втілення ідей даосизму і буддизму, які прагнуть самовдосконалення, а то й безсмертя. Письменниця не розмежовує персонажів на добрих і злих, вони проявляють себе як в позитивному, так і негативному плані, демонструючи складність людської природи. Вбачається, що авторка дотримується традиційної гендерної ідеології, імітує чоловічу літературну традицію [8], екстраполюючи її на відносини героїв.

За мотивами даньмей-романів створюються дорами, маньхуа (комікси), дунхуа (аніме), відеоігри. Китайська цензура посилює наступ на контент, відеопродукти знімаються з виробництва, багато стрімінгових платформ взагалі видалили даньмей-романи. І хоча прямо гомоеротичний дискурс у цих продуктах відсутній, вони значною мірою дееротизовані, все ж квір-підтекст легко декодується фендомом через сюжетні подробиці про спільне життя героїв. І хоча наразі немає офіційної заборони на подібні тексти, критика романів державними ЗМІ все ж значно знизила рівень відвертості у змалюванні стосунків персонажів. Культура даньмей, на думку фанатської спільноти, опинилась перед загрозою знівелювання, почала втрачати свою сутність, надаючи все менше можливостей для читачок відійти від реальності з її традиційним інститутом шлюбу, домашнім насильством тощо.

Дослідники відмічають зв'язок між даньмей і поширенням ідей фемінізму в Китаї [4]. Розвиток сучасних технологій і віджилі канони патріархального суспільства, що опираються на конфуціанську модель

підлеглисті жінки чоловікові, неминуче змусили молоду жіночу аудиторію шукати психологічного прихистку. Даньмей став художнім дискурсом, здатним деконструювати застарілі гендерні моделі гетеросексистського суспільства, маніфестуючи те, що гендер не є чимось визначальним, і що в одній людині можуть органічно співіснувати як жіночність, так і мужність, не будучи бінарною опозицією. Завдяки даньмей-романам китайські жінки стали виразніше усвідомлювати гендерну нерівність, отримали можливість прожити компенсаторну модель відносин, насичених пригодами, без гендерних обмежень і соціальних табу. Традиційна китайська модель жінки – покірна, мініатюрна, з блідою шкірою і дитячими рисами – все більше втрачає свою значимість, натомість набирають сили тенденції щодо жінок різноманітних, незалежно від віку, кольору шкіри чи сімейного стану – сильних, впевнених, які будують власне життя і кар'єру. В патріархальному суспільстві, де соціальне положення жінки значно нижче, ніж у чоловіка, жінка, перевтілюючись у чоловічий образ, умовно підвищує свій статус, ламає стереотипи сприйняття жіночності як слабкості.

Оскільки гендерні складові головних персонажів не є в текстах самоціллю, то це дає можливість сприймати романну дійсність як ідеалізовану, герої мають тонку емоційну організацію, демонструють естетику, позбавлену відвертого мачизму, що вже став стереотипом для зображення «справжніх чоловіків», приваблюють читачок (та й читачів) з різними життєвими поглядами, гендерними чи сексуальними вподобаннями, зачаровують шляхетними вчинками, позбавленими пафосу, складною філософією, вишуканими манерами тощо. Як вважають, популярність жанру даньмей серед жіночої аудиторії пов'язана не стільки зацікавленістю чоловічою гомосексуальністю, скільки є проєкцією ідеалізованих уявлень про рівноправні гендерні стосунки взагалі, що втілюють рівнопартнерську модель відносин, якої вони позбавлені в житті. Герої даньмей радше презентують модель унісексу, сприймаються як андрогінні персонажі без певної фіксації статевих ролей [10]. Романтичні стосунки між шляхетними героями є предметом жіночих фантазувань, ідеалом закоханої пари із чарівної казки, які вивищують над дійсністю, де жінки часто не мають реальної свободи, презентують, як правило, модель не стільки феміністичну і гомоеротичну, скільки все ж таки узвичаєну. В цьому сенсі даньмей швидше сприяє зміцненню традиційних гендерних ролей, аніж заперечує їх, є своєрідним втіленням мрії про ідилію людських стосунків.

Лірэратыпа:

1. Hockx, M. *Internet Literature in China*. New York: Columbia University Press. 2015. 251 p.
2. Chang, J., & Tian, H. Girl power in boy love: Yaoi, online female counterculture, and digital feminism in China. *Feminist Media Studies*. 2021. 21 (4). P. 604–620.
3. Wang, A. Censorship and Circumvention in China: How Danmei Writers «Drive a Car» on Jinjiang. *International Journal of Media Culture and Literature*. 6(2). P. 137–168.
4. Wang, A. Feminisation in Chinese Danmei Literature. *Journal Communication Spectrum: Capturing New Perspectives in Communication*. 2021. 11(2). P. 127–141.
5. Chen, Xin. Boys' Love (Danmei) fiction on the Chinese internet: Wasabi Kun, the BL forum Young Nobleman Changpei, and the development of an online literary phenomenon. University of British Columbia, 2017.
6. Ling Yang, Yanrui Xu Chinese Danmei Fandom and Cultural Globalization from Below. *Boys' Love, Cosplay, and Androgynous Idols*. 2017. P. 3–19.
7. Kustritz, A. Slashing the Romance Narrative. *The Journal of American Culture*. 2003. 26 (3). P. 371–384.
8. Wang, A. Nonnormative masculinity in danmei literature: «Maiden seme» and sajjiao. *Moment Journal*. 2021. Vol. 8 (1). P. 106–123.
9. Hu T., Wang C. Y. Who is the counterpublic? Bromance-as-masquerade in Chinese online drama – S. C. I. Mystery. *Television & New Media*. 2021. Vol. 22 (6). P. 671–686
10. Tian X. Homosexualizing «boys' love» in China. *Theory and Modern Chinese Literature*. 2020. Vol. 17 (1). P. 104–126.